

svenska Bellmanbilder fick verklig spridning i Sverige först sedan de reproducerats och tryckts i *Neuruppin* (se *Kulturen* 1977).

En kulturinsats av sådant format som denna utställningskatalog har ett värde långt efter det att utställningen stängs. Men än finns det chans att se den i Stockholm eller Oslo.

Nils-Arvid Bringéus, Lund

Medaljens baksida. Om våld i vår tid. Arnstberg, Karl-Olov (red). Carlsson Bokförlag, Stockholm 1997. 171 s. ISBN: 91-7203-171-9.

Det är inte sällan problematiskt att recensera antologier emedan de olika bidrag som ingår ibland tenderar att vara av såväl ojämn kvalitet som av olika art. *Medaljens baksida* är en sådan antologi i vilken sex författare med olika bakgrund medverkar med var sin text om våld i vår tid.

Boken inleds med en text om våldets biologiska bakgrund av Björn Afzelius, professor emeritus i biologisk ultrastrukturforskning. Utifrån ett sociobiologiskt perspektiv beskriver han i närmast populärvetenskapliga ordalag hur genernas strävan att förmera sig påverkar bl.a. valars och apors beteende. Grundtanken är naturligtvis att våldsbenägenhet också hos människan i viss utsträckning kan förklaras på detta sätt. Afzelius skjuter dock in den sedvanliga sociobiologiska brasklappen om att han endast berör människan som biologisk varelse och alltså inte som kulturell sådan. Men människan är som sagt inte enbart en biologisk varelse, varför jag inte kan begripa vad förf.s ensidiga perspektivval kan bidra med för förståelsen av våldet i samhället, såvida det inte är aggressiviteten i samtida val- eller apflockor som frågan gäller.

I antologins andra artikel sorterar historikern Heléne Lööv på ett förtjänstfullt sätt ut begreppen i den mer eller mindre organiserade nazismen och rasismen i Sverige. Genom att beskriva hur dylika rörelser och deras ideologier har utvecklats från Andra världskriget och fram till våra dagar förmedlar Lööv inte bara linjerna i den samtida svenska nazismens och rasismens framväxt, utan också till att sätta det hot sådana grupper utgör i rimliga proportioner. Hennes slutsats är att grupperna som sådana naturligtvis innebär ett reellt hot mot de grupper och enskilda individer som utsätts

för deras verksamhet, men att hotet mot samhället i stort är så gott som obefintligt. Det verkliga hotet utgörs snarare av det bland allmänheten utbredda missnöje mot den svenska flykting- och invandringspolitiken som de nazistiska organisationerna representerar i sin extremaste form.

Därpå följer en kort text av författarinnan Slavencja Drakulic som utifrån egna erfarenheter reflekterar över de våndor det innebär för en författare att skriva om ett krig som utspelar sig i ens eget land. Texten skiljer sig påtagligt från de övriga i boken i det att den är journalistisk och personligt hållen. Ehuru intressant som sådan, framstår den dock som tämligen malplacerad i detta sammanhang. Men Drakulic är en internationellt välkänd författarinna och måhända är tanken att hennes bidrag skulle skänka en viss glans åt verket i sin helhet.

Författaren och samhällsdebattören Carl-Henning Wijkmark står för antologins fjärde artikel, vilken handlar om hur våld på olika sätt legitimeras i olika mer eller mindre accepterade politiska, sociala och kulturella praktiker. Texten har karaktär av debattartikel och Wijkmark uppmanar oss i sin slutsats att lära av historien att undfallenhet ger våldet en falsk legitimitet och att vi därför bör prioritera aktiva åtgärder för att få bukt med skinnskallar och andra hot mot utsatta minoriteter.

Den norske organisationspsykologen Svein M Kile har författat bokens femte bidrag. Temat för texten är det psykiska våld som utövas av hälsofarliga ledare inom olika organisationer i form av kränkningar, särbehandling och trakasserier och som kan leda till såväl psykisk som fysisk ohälsa för den utsatte. Med utgångspunkt i omfattande intervjuer med människor som fallit offer för sådana psykiska våldshandlingar urskiljer Kile sex olika typer av ledare som utgör en fara för sina underlydandes välbefinnande. Han beskriver därtill de olika faser som offren går igenom i de processer som leder fram till psykisk ohälsa. I detta, bokens kanske intressantaste bidrag, uppmärksammar förf. på ett både infallsrikt och tankeväckande sätt ett viktigt och för många ytterst påtagligt men dessvärre ofta negligerat problem i vardagslivet.

Den avslutande artikeln är skriven av bokens redaktör Karl-Olov Arnstberg. Den utgörs i princip av ett kollage av bl.a. teman och diskussioner som präglade svensk ungdomsforskning i mitten av åttiotalet, självklarheter om föräldrars och skolas betydelse för barns utveckling samt ett antal sedan länge söndertuggade postmodernitetsdiskussioner. Artikeln är bemängd med irriterande slarvfel (bl.a. har den tyske pedagogikpro-

fessorn Thomas Ziehe blivit etnolog), den saknar helt röd tråd och den förefaller vara disponerad i takt med att författaren fått nya infall under skrivandets gång. Att den därtill består uteslutande av gammal skåpmat gör att läsningen av den blir ungefär lika spännande som att äta samma uppvärmda rester för femte dagen i rad.

Som väl vid det här laget torde ha framgått är min inställning till den här boken tämligen negativ. Trots att den alltså innehåller ett par intressanta och välskrivna bidrag bär antologin som helhet en omisskännlig prägel av hast- och hafsvverk. Enligt förordet bygger boken på en föreläsningsserie vid Institutet för framtidsstudier i Stockholm, men att en uppsättning föreläsningar fungerar i ett sådant sammanhang innebär inte automatiskt att resultatet blir lyckat om man sätter dem på pränt och häftar samman dem. *Medaljens baksida* är ett bra exempel på det. Det är helt enkelt en dålig bok.

Fredrik Miegel, Umeå

Skansjö, Sten: *Skånes historia*. Historiska Media, Lund 1997. 256 s., ill. ISBN 91-88930-10-6.

Skansjö inleder sin framställning med ett kapitel om skånsk identitet och om Skåne som historisk region. Genom detta erinrar vi oss att "Skåne" bör ha betytt "den farliga ön (eller halvön)" och att namnet – kanske – gett upphov till ordet "Skandinavien". Först med medeltiden upplevdes – menar Skansjö – Skåne som en egen region, låt vara en del av Danmark.

Det är denna skånskhets förf. sedan försiktigt vill penetrera men inte bara mot den kommande utvecklingen utan också mot ett förflutet i förhistoria och vikingatid. Skansjö är en omsorgsfull, kategoriindelnde historiker som dock inte ser skånskheten som en levande fråga med ett historiskt ledmotiv i den regionala identiteten. Som etnolog hade jag nog gärna sett att Skansjö med hjälp av sin kunnighet hade tagit ut litet djävare svängar och då utsatt sig för en kritik som kunde bli stimulerande. Förf. har emellertid valt att icke problematisera skånskheten som identitetsfråga. Det han vill meddela är nyktra "fakta" och det gör han kunnigt vad jag kan bedöma. Ibland kan jag tycka att han kommer uppslagsboken väl nära men jag är ändå övertygad om att resultatet har blivit en nyttig skånsk historia. Dock utan etnologiska perspektiv!

Sven B. Ek, Göteborg

Bitumenjagare. Sjömän i kusttankfart. Klas Ramberg (text), Johan Jonson (foto). Sjöhistoriska museet. Stockholm 1997. 154 s., ill. ISBN 91-85268-68-2.

Bitumen kallas en tjock oljeprodukt. Den måste hållas uppvärmd för att inte stelna. Hanteringen av oljan styr rutinerna ombord och har även påverkat fartygets utformning. I boken skildras arbetet på en kusttanker, "Engelsberg", som fraktar olja till olika depåer längs Nordens kuster. I fokus står sjöfolkets villkor, deras vardag ombord och hur de värderar sin sjömanstillvaro. I berättelserna framkommer jämförelser med hur det är på andra båtar och hur livet till sjöss gestaltade sig förr.

Avsnitten har rubriker som Arbetsorganisation, Produkten och farten, Kustfart och långfart, Andra tankers och torrlastfartyg, Sjöliv och landliv.

Förordet är skrivet av Anders Björklund, vari han placerar in boken i Sjöhistoriska museets etnologiska projekt. Museets uttryckta ambition är den, att samtidigt bedriva dokumentation och forskning samt att därefter föra ut resultaten i form av böcker och utställningar. För forskare och allmänhet, som vill fördjupa sina insikter, är insamlat material tillgängligt i museets arkiv. Tidigare sådana undersökningar har från 1973 varit bl.a. dessa: arbetarna vid Oskarshamns varv, sjöfartygsyrken i Gävle, splitvedsjäntor, Lunde-busar och bondsjäare, skutor, färjefolk m.fl. En parallell var Gunnel Andersdotters och Pia Frändes *Kustsjöfarare – m/s Nordstar, alltid på gång* (1994).

Klas Ramberg skriver också att det verkligen är mycket som överensstämmer mellan de båda arbetena, och att hans ambition varit att särskilt studera förändringsprocesser, vad som händer över tid, men nöjer sig med det konstaterandet. Det blir alltså recensentens önskan, att en kommande bok i denna serie omfattar det som här saknas, dvs. en analys.

Ett särskilt erkännande måste förf. också ges genom sitt förfarande, att alla som intervjuades gavs tillfälle att granska och godkänna innehållet. Relationen text och bild synes ha fungerat bra, även om det etnologiska och det fotografiska fältarbetet utförts vid skilda tillfällen.

Allan T. Nilson, Göteborg